

Parasha Wajeshev

Karakter in ontwikkeling:

Joseef

Bereshiet/Genesis 37-41

door Rob Cassuto

De parasha

In deze parasha zet het familieverhaal van Avrahams nakomelingen zich voort. Een nieuwe generatie betreedt het podium, de zonen van Avrahams kleinzoon, Ja'akov. Hoofdfiguur is diens lievelingszoon Joseef. In deze parasha en de volgende parshiot Mikets, Wajigasj en Wajechi speelt zich de geschiedenis van de familie om Joseef heen af. Het is het laatste bedrijf van de family story van Bereshiet/Genesis; in het volgende boek, Shemot/Exodus zal het over een volk gaan, in de volgende boeken aangeduid als de 'benee Jisraël', de kinderen van Israël.

De parashat Wajesjev valt eigenlijk in twee bedrijven uiteen. Het eerste bedrijf vertelt hoe de puber Josef – naïef of arrogant, naar men wil – zijn dromen vertelt aan zijn broers, dromen met beelden van hoe hij de baas is in de familie. Korenschoven, zon, maan en sterren, allemaal buigen ze voor hem, Joseef; daarbij gaat de jongen gekleed in het sjeke kleurig gewaad dat zijn vader hem heeft geschonken. De broers hebben schoon genoeg van dat verwaande knaapje en ze zijn ook nog jaloers. Als de ruige herders ver van Jaäkovs tenten de schapen weiden en hun vaders oogappel in zijn mooie mantel zien naderen om hen te controleren besluiten ze hem te doden en gooien hem in een lege put. Uiteindelijk doden ze hem niet en – een idee van Jehoeda – verkopen ze hem als slaaf aan een passerende handelskaravaan op weg naar Egypte (1). Ze vertellen aan de ontroostbare vader, dat zijn zoon is verscheurd door wilde dieren en tonen hem het met geitenbloed besmeurde kleurig gewaad. Het thema misleiding en leugen, ook dat thema zet zich in deze generatie voort.

Vóór het dan volgende tweede bedrijf rond Joseef krijgen we nog in een intermezzo verhaald over Jehoeda en zijn schoondochter Tamar, weduwe van twee zonen van Jaäkovs zonen, een vrouw, die verlangend naar een kind, haar schoonvader listig als hoer vermomd verleidt en een tweeling baart. (2)

Het tweede bedrijf is het begin van de carrière van Joseef als slaaf in Egypte, die het in latere parshiot tot onderkoning zal brengen. Zijn eerste baantje als huismeester van een generaal eindigt in de gevangenis als hij door de meesteres des huizes ten onrechte wordt beschuldigd van aanranding. In de gevangenis weet hij toch weer op te klimmen tot manager en vestigt hij zijn reputatie als droomuitlegger door uit twee dromen van in ongenade gevallen hoffunctionarissen, de schenker en de bakker, correct hun toekomst te voorspellen, voor de een eerherstel, voor de ander de dood. Die reputatie zal hem later nog van pas komen.

De wegwijzer; toeval of sturing?

Van de vele kleurige en dramatische gebeurtenissen kies ik

een passage over één bepalend moment, dat zich voordoet tijdens Joseefs zoektocht naar zijn broers, die hem als slaaf zullen verkopen. Het lijkt een vrij onbelangrijk detail dat in hoofdstuk 37: 15-18 wordt verteld: (NBV) *"Toen Jozef daar in het veld rondwaalde, kwam hij iemand tegen die hem vroeg wie hij zocht. 'Ik ben op zoek naar mijn broers', antwoordde hij. 'Kunt u me zeggen waar zij het vee aan het weiden zijn?' 'Ze zijn hier niet meer', zei de ander, 'ik hoorde hen zeggen dat ze naar Dotan wilden'. Jozef ging zijn broers achterna en trof hen in Dotan aan"*. Uitgangspunt bij Tora-verklaring is dat er nooit iets voor niets staat.

Ook al lijkt het een onbelangrijk detail, het feit dat het is opgenomen in het verhaal houdt in dat het een betekenis of boodschap heeft.

In de hierboven opgenomen vertaling staat, dat Joseef 'iemand tegenkwam'. Letterlijk vertaald staat er: *'Jiemitsehoe iesh'* ofwel: een man (*iesh*) vond hem. Wanneer er sprake is van een anonieme 'man' gaat het in de Tora meermalen om een instroming in de manifeste wereld van een transcendente kracht, die een belangrijke wending teweeg brengt. Soms wordt hij een 'man' genoemd, zoals de mannen die bij Avraham op bezoek komen en hem de geboorte van Jitschak in het vooruitzicht stellen; en denk ook aan de 'man' met wie Jacob heeft geworsteld aan de Jabbok. Soms wordt hij een boodschapper genoemd, een 'malach', later via het Griekse equivalent 'angelos' vertaald als 'engel'.

De veel geraadpleegde Middeleeuwse commentator Rabbi Sjilomo Jitschaki (Rasji) verklaart beknopt, dat het hier gaat om (de engel) Gavriël; zie ook het boek Daniël, waarin gewag wordt gemaakt van 'een man Gavriël', waar het duidelijk gaat om een engel-achtig fenomeen (Daniël 9:21). Daarmee kiest deze commentator duidelijk voor de interpretatie dat het hier een ingreep van de Eeuwige betreft.

Hoe het ook zij, het is duidelijk dat het hier een draaipunt betreft in de afwikkeling van het drama van Joseef en zijn broeders, ja zelfs in de geschiedenis en het lot van Israël. Joseef was verdwaald. Als hij de man niet had ontmoet had hij zijn broeders waarschijnlijk nooit gevonden. Misschien was hij

wilde dieren tegengekomen, rovers, misschien was hij onverrichter zake teruggekeerd naar het kamp van zijn vader.

Hij was waarschijnlijk nooit in Egypte terecht gekomen (en als hij er onverhoopt toch terecht zou zijn gekomen had zijn geschiedenis zich daar heel anders verder ontwikkeld, was de broederschuld niet opgetreden, was Joseef nooit de redder van zijn familie geworden). Waarschijnlijk was Jacob met zijn zeventig mensen nooit in Egypte aangeland, althans niet op de manier zoals in de Tora beschreven staat met de vestiging in het land Chosjen, de bevolkingsaanwas, de toenemende onderdrukking en tenslotte de Exodus.

Is het toeval dat de 'man' op de weg van de verdwaalde Joseef kwam?

Eeuw in eeuw uit is de vraag of een essentiële schakelgebeurtenis (b.v. een ontmoeting) nu zuiver toeval is geweest of een ingreep Gods. Het is een onderwerp, dat gezellig bediscussieerd werd en wordt aan de borreltafel (of bij het nomaden kampvuur, wie weet). Ook tussen wetenschappers, theologen en filosofen, in gewichtige academische fora. Op belangrijke historische wendingspunten, maar ook in de individuele levens van niet beroemde personen zijn er staaltjes van al dan niet schijnbaar toeval te geven.

Wie ben ik om een overzicht te geven van de stand van deze discussie, die in populair wetenschappelijke vorm een eigentijdse variant kent – waar het gaat over biologische evolutie - onder de noemer van 'intelligent design'.

Ik wijs er hier op, dat de Tora suggereert, dat er een bovenmenselijke, zo u wil goddelijke sturing is. Een sturing, die kennelijk wil, dat Joseef zijn beproeving tegemoet gaat, dat de broeders hun dwaling aan hem begaan, zodat Joseef vanuit de diepste put via toppen en dalen naar zijn hoogste glorie kan stijgen, waardoor hij zijn familieleden vanuit hun ontberingen een veilige plaats van welvaart kan bieden, welke plaats weer wordt tot een oord van ellende, van waaruit zij uiteindelijk uit de slavenketens bevrijd optrekken naar de Sinaj, waar zij de openbaring van de Tora krijgen, waarna etcetera de geschiedenis verder rolt met een beurtelings oplichtende dan weer in duistere raadselachtigheid verzinkende finaliteit.

Misschien is onze grootste vrijheid als mens niet zozeer dat wij in opperste vrijheid kunnen kiezen als wel dat wij de vrijheid hebben ons af te sluiten óf ons te openen voor welke boodschapper dan ook die ons vanuit een grotere dimensie met zijn tekens, met zijn richtingwijzing tracht te bereiken. Misschien is dat de kwaliteit van Joseef geweest - behalve dat hij een helder verstand had, een prima intuïtie, een visie om te schouwen en dromen in hun essentie te begrijpen - : de kwaliteit om in de nood van het moment, verdwaald in eindeloze velden, open te staan voor tekenen, die de juiste richting aangaven; en wie weet geeft dat aan die hogere dimensie (God zo u wil) de gelegenheid om zich te openbaren met de noodzakelijke weg die te gaan is.

Tenslotte: het is opvallend hoe af en toe in de Tora (in de Tanach, in de historie) de aanvankelijke menselijke verkeerdheden, misstappen, dwalingen, vooruit: zeg de zonden, de geschiedenis juist essentieel vooruit duwen. Met het eten van de boom der kennis begint de geschiedenis der mensen, de jaloersheid en naijver van Joseefs broeders brengen Joseef - en uiteindelijk Israël - in Egypte. In deze zelfde parasha brengt de zonde van Juda met Tamar het nageslacht voort dat zal leiden tot David ha-melech (koning David) en diens zonde met Batsjewa brengt Sjloomo ha-melech (koning Salomo) voort.

noten

(1) Hebben de broers nu Joseef eerst aan de Midjanitische kooplieden verkocht of waren die hen voor? De tekst is niet duidelijk. Nechama Leibowitz behandelt in haar commentaar uitgebreid deze kwestie; ze vermeldt hoe vele commentatoren komen tot een viervoudige doorverkoop van Joseef: broers naar Midjanieten, Midjanieten naar Ishmaëlieten, Ishmaëlieten naar Medanieten. Medanieten aan Farao's generaal Potifar.

(2) Voor de liefhebber: het verhaal over Jehoeda en Tamar. Klik [hier](#).
